

Hoe een Belgische lening aan één Tanzaniaanse ondernemer duizenden boeren een kwart rijker maakte

Leningen en zakelijke deals: daar zien westerse politici steeds vaker de toekomst van ontwikkelingshulp in. Die investeringsgerichte aanpak hielp de Tanzaniaanse ondernemer Elia Timotheo om 500 jobs te creëren. “Dit kan werken, maar je moet wel de grenzen bewaken.”

Toen Elia Timotheo (35) als twintiger studiewerk deed voor het Tanzaniaanse ministerie van Landbouw, sprak hij tientallen boeren. Vijfhonderd tot duizend kilometer aan broeierige wegen scheidden hen en hun tomaten van de consument in de stad. “Ze moesten hun oogst altijd tegen slechte prijzen verkopen aan tussenhandelaars, omdat de tomaten anders toch zouden rotten”, vertelt hij aan *De Standaard*.

“Ze waren afhankelijk van drie tot vijf tussenpersonen per transactie, die elk hun winst wilden. Wat de groothandelaar uiteindelijk vroeg voor die tomaat op de markt in Dar es Salaam, daar hadden ze het raden naar. Ik besepte dat ik hen kon helpen door transparantie en een gegarandeerde afzetmarkt te bieden. Door schakels weg te knippen, kon ik mijn aankoopprijs verhogen.”

Via realtime data over de prijzen aan de kraampjes in de stad kan Timotheo boeren ook inlichten over het beste moment van verkoop. “Ligt de prijs in de stad wat hoger, dan sturen we een sms dat we een groter volume groenten zullen kopen. Ligt die lager, dan adviseren we om minder te leveren.”

Zo werd EA Foods geboren, een professioneel en datagedreven distributiekanaal dat de kleine boer “ontzorgt”. Intussen telt EA Foods zo’n 10.000 leveranciers en minstens 500 Tanzaniaanse werknemers – van verkopers, truckers tot databeheerder, de helft parttime. Uitbreiding naar buurland Kenia is het volgende doel.

Elia Timotheo, ceo van EA Foods. © rr

Zonder buitenlandse steun zou EA Foods er nooit gekomen zijn. “Banken in Tanzania durven geen risico te nemen”, zegt Timotheo. “Ze lenen alleen aan grote buitenlandse bedrijven. Ze vragen hoge rentes en eisen dat je al alle onderpanden hebt. Je krijgt bijvoorbeeld een lening op twee jaar en een interestvrije periode van drie maand. Als ik depots met koelruimte in kleine dorpen moet bouwen duurt dat bijna een jaar. In die opstartfase kan ik niet aflossen.”

Geldschietters in België brachten soelaas. “Het begon met een investering van 65.000 euro via de ngo Ondernemers voor Ondernemers.” Dertien jaar later kreeg Timotheo een lening van 3 miljoen bij BIO, de Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden. “Af te betalen op acht jaar. Zulke voorwaarden kon ik thuis onmogelijk krijgen.”

Krimpende solidariteit

Geld lenen aan bedrijven in plaats van geld weggeven: dat is het model dat westerse politici steeds nadrukkelijker naar voren schuiven. “In navolging van het Europese Global Gateway-initiatief zien we ontwikkelingssamenwerking nu meer als hefboom voor andere vormen van samenwerking en financiering, onder meer via de privésector”, zegt de woordvoerder van federaal minister van Buitenlandse Zaken Maxime Prévot (Les Engagés). Dat initiatief, goed voor 300 miljard euro, vervangt de klassieke Europese hulp.

“We moeten het Globale Zuiden benaderen vanuit welbegrepen eigenbelang, in coördinatie met onze eigen bedrijven”, stelt een Europese bron. “Als we het niet strategischer aanpakken, worden we weggeconcentreerd door de Chinezen, de Turken of de Golfstaten.”

Critici noemen dat nieuwe model een gemakkelijke manier om zelf te verdienen aan achterstelling. Sinds 2001 leverden investeringen met een hulpdimensie België gemiddeld 6 miljoen euro per jaar op – geld dat weliswaar grotendeels opnieuw werd geïnvesteerd in nieuwe ontwikkelingsprojecten.

Theevelden in Tanzania. © getty

De shift staat ook niet los van een radicale besparingsoperatie. Volgens de Oeso krimpt de financiële solidariteit van het Rijke Noorden met 9 tot 15 procent, onder meer door de ongeziene hakbijl bij het Amerikaanse agentschap voor ontwikkelingssamenwerking. Maar ook Groot- Brittannië, Duitsland en andere grote donoren besparen fors. België knipt tussen nu en 2027 636 miljoen weg (op een oorspronkelijk budget van 1,2 miljard euro per jaar). Volgens het Barcelona Institute for Global Health kan die collectieve besparing door het Rijke Noorden resulteren in maar liefst 22,6 miljoen vermijdbare doden in het Globale Zuiden tegen 2030.

“Ontwikkelingshulp deels overlaten aan ondernemers, kan voordelen hebben”, argumenteert Joris Totté desondanks. Hij is ceo van BIO, dat sinds 2001 Belgisch belastinggeld uitleent aan arme landen. “In het geval van de Tanzaniaanse boeren zou een ngo zich bijvoorbeeld vooral concentreren op het verhogen van de productie. Maar heeft dat zin als je die meeropbrengst niet naar de markt krijgt?”

Vrouwen en kinderen plukken tomaten in de provincie Karatu. © Godong/Universal Images Group

Net als een ngo leidt EA Foods zijn leveranciers trouwens op over het gebruik van mest, selectie van de beste soorten en het beste moment om te oogsten. “Gemiddeld produceert een Tanzaniaanse boer 4 ton aardappelen uit 0,4 hectare”, zegt Timotheo. “Onze boeren halen 11 ton. Ze verdienen ook 25 procent meer voor hun oogst dan voorheen, en dat is nog zonder het effect van die hogere productiviteit.”

Ontspoorde leenmachine

Een belangrijk criterium voor BIO is dat ondernemers zelf geld investeren, zodat ze wat Totté noemt “*skin in the game*” hebben. “Ik zou als investeerder niet graag geld lenen aan een ceo die zelf geen belang heeft bij het welslagen van zijn onderneming”, zegt hij. “Ik zie nog te vaak ondernemers met een interessant plan én familiekapitaal die toch ontwikkelingsgeld willen.”

Hij wijst verder op andere risico's. "Elk jaar krijgt BIO tot 900 aanvragen binnen voor projecten, waarvan er maar 20 tot 28 leiden tot een investering", zegt hij. Veel broodnodige steunacties in zwaar noodlijdende landen vallen niet te financieren. Het rendement op de investering is er gewoon niet.

De bananenoogst in Mbeya, Tanzania. © Xinhua/Emmanuel Herman

Projecten die er op papier mooi uitzien, kunnen in de praktijk ook tegenvallen. Zo investeerde BIO tot 2018 in microkredieten in Cambodja. Achteraf bleken ze arme gezinnen op te zadelen met ondraaglijke schulden, waardoor ze hun land moesten afstaan en nog dieper in de ellende belandden.

Ten slotte bestaat het gevaar dat Europese bedrijven de agenda kapen. In Global Gateway is de Business Advisory Group van 59 grote Europese bedrijven veel toonaangevender dan ondernemers als Timotheo. De vraag rijst: helpen we de "partnerlanden" echt, of vooral onze eigen Europese bedrijven?

"Dat Europa investeringen op de eerste plaats zet, vind ik positief, maar we moeten grenzen bewaken", waarschuwt Totté. "Ik beoordeel investeringsdossiers op hun maatschappelijke impact én hun winstgevendheid. Als ontwikkelingsgeld ook Europese bedrijven moet dienen, wordt de beoordeling al snel flauw. Welke bedrijven wel, welke niet? En komt hun product het partnerland echt ten goede? Ik zou trouwens heel graag samenwerken met de eerste Afrikaanse bouwer van grootschalige windmolenparken. Helaas bestaat die nog niet."